कमलामाई नगरपालिका

बाल क्लब गठन तथा संचालन कार्यविधि , २०८०

कार्यपालिका स्वीकृत मिति : २०८०।०४।१६

प्रस्तावना :- नेपालको संविधान २०७२ को धारा ३९ मा मौलिक हकमा उल्लेख भएको बालबालिकाको सहभागिताको अधिकार तथा नागरिकहरुको सँगठन स्वतन्त्रता र शान्तिपूर्ण भेला हुन पाउने अधिकारको व्यबहारिक कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याउन, बालबालिका सम्बन्धि ऐन परिच्छेद २ को दफा १० मा उल्लेखित प्रत्येक बालबालिकालाई बाल अधिकारको संरक्षण तथा प्रावधानको लागि बाल क्लव वा संस्था खोल्ने वा शान्तिपूर्वक भेला हुन पाउने अधिकारको सम्मान गर्दे, नेपाल सरकारले लागु गरि आएको बालमैत्री स्थानीय शासन रणनिति अन्तर्गत बाल समूहगठन तथा सहजीकरण प्रकृयालाई व्यबस्थित र प्रभावकारी ढंगले लागु गर्न गराउनका लागि यस कमलामाई नगरपालिका, सिन्धुलीले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (१) बमोजिम यो कार्यविधि स्वीकृत गरिएको छ ।

परिच्छेद १ :

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :- १) यस कार्यविधिको नाम बाल समूह गठन तथा संचालन कार्यविधि २०८० हुनेछ ।

२) यो कार्यविधि राजपत्रमा प्रकाशन भए पछि लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा :- विषय वा प्रसँगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिको प्रयोजनका लागि निम्न परिभाषा कायम गरिएको छ :

१. स्थानीय तह : स्थानीय तह भन्नाले नगरपालिका र त्यस अन्तर्गत रहने वडा कार्यालय समेतलाई जनाउनेछ ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

२. सेवा प्रदायक कार्यालय : नेपाल सरकार अन्तर्गत स्थानीय तहमा सेवा प्रवाह गरिरहेका स्वास्थ्य चौकी, विद्यालय श्रोत केन्द्र, प्रहरी चौकी तथा गैह्र-सरकारी निकायहरुलाई जनाउनेछ

३. वाल समूहः यस कार्यविधि बमोजिम गठन भई स्थानीय तहमा सूचिकृत भएका १८ बर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाहरुको सँगठनलाई जनाउनेछ ।

४. वाल सञ्जाल : यस कार्यविधि बमोजिम गठन भएका बाल समूहहरुको सञ्जाललाई जनाउनेछ ।

५. विशिष्टीकृत वाल समूहः विश्वब्यापी प्रचलनमा रहेका नियम तथा नेपाल सरकारका विशिष्टीकृत निकायले विशिष्ट उद्देश्यले निर्माण गरेका समूहहरु : जुनियर रेडक्रस, राष्ट्रिय रोटरी क्लब, लियो क्लब, रेयुकाइ जस्ता विशेष समूहलाई जनाउँदछ ।

६. सहजकर्ता : बाल समूहको गठन तथा सञ्चालनका लागि यस कार्यविधि बमोजिम नियुक्त व्यक्तिलाई जनाउँदछ ।

७. सहयोगी संस्था : कमलामाई नगरपालिकामा बाल समूहलाई सहयोग गर्ने तथा बाल सहभागिताका विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरीरहेका अनुमती प्राप्त नेपाली गै.स.स.हरु ।

८. सामाजिक परिचालक : कमलामाई नगरपालिकामा स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नियुक्त सामाजिक परिचालक र सोही प्रकृतिका सामाजिक परिचालकहरु ।

९. संरक्षक शिक्षक : विद्यालयमा बाल समूहलाई सहयोग तथा सहजीकरण गर्न तोकिएको शिक्षक ।

परिच्छेद २ :
कार्यविधिको उद्धेश्य

३. कार्यविधिको उद्देश्य :- यस कार्यविधिले निम्न उद्देश्य लिएको छ :

१. वालवालिकाको सँगठन स्वतन्त्रताको अधिकारलाई ब्यबस्थित र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।

२. वाल समूहहरुको गठन, सञ्चालन तथा सहभागितालाई अर्थपूर्ण, नैतिक, सुरक्षित र पारदर्शी तथा समावेशी वनाउने ।

२

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

३. बाल मैत्री स्थानीय सुशासनको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा टेवा पुऱ्याउने ।

४. बालक्लवहरुलाई एकद्धारा प्रणालीमा मार्फत क्रियाशिल गरि बाल सहभागितको सुनिश्चिततताको लागि सहयोग गर्ने ।

४. कार्यविधिको कार्यान्वयन :- १ कमलामाई नगरपालिकामा बाल समूह गठन तथा सहजीकरणका लागि यस कार्यविधि बमोजीम गर्नु गराउनु सबै सरोकारवालाहरुको दायित्व हुनेछ ।

२. यस नगरपालिका भित्र बाल सहभागिता तथा बाल समूहसहजीकरणमा क्रियाशिल राष्ट्रिय गै.स.स., अन्तराष्ट्रिय गै.स.स. तथा विकास साझेदारहरुले यस कार्यविधिको प्रचार प्रसार गर्नु र यस बमोजिम गर्न गराउनु उनीहरुको जिम्मेवारी हुनेछ ।

३. विशिष्टकृत बाल समूहहरुको सन्दर्भमा यो कार्यविधि लागु हुनेछैन ।

परिच्छेद - ३

वाल समूहको गठन प्रकृया

५. बाल समूहका किसीम :-

१। बाल समूह भन्नाले : सामान्यतया २५ जना वा सो भन्दा बढी बालबालिका भेला भई कुनै निश्चित विषय वा क्षेत्रका बालबालिकाका सरोकारहरुमा कार्य गर्ने तथा उक्त क्षेत्रमा बाल अधिकारको प्रचार प्रसार र अनुगमन गर्न गठन गरिएको समूहलाई नै बाल समूहमानिनेछ।

२। सबै बाल समूहहरु स्थानीय निकायमा अनिवार्य सूचिकृत र नवीकरण हुनपर्नेछ ।

३। एक विद्यालयमा एक बाल समूह रहनेछ । विभिन्न उमेर र विषयगत बाल समूहहरु सोही बाल समूह अन्तर्गत उप समूहका रुपमा क्रियाशिल हुन सक्नेछ ।

४। विधालयस्तरका बाल उपसमूहको गठन गर्दा तल दिइएका ३ वटा उमेर समूहका (५ देखि ११ वर्ष उमेर समूह, १२ देखि १५ वर्ष उमेर समूह र १६ देखि १८ वर्ष उमेर समूह) आधारमा छुट्टा छुट्टै गठन गर्नुपर्नेछ । तर समुदायस्तरका वाल समूह गठन गर्दा ५ देखि १८ वर्ष उमेर समूहको एउटै वाल समूह गठन गर्ने वाधा पर्ने छैन् ।

५। वाल समूह सामान्यतया ५ प्रकारका हुनेछन् :

५.१ समुदायमा आधारित बाल समूहहरु

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

- कुनै निश्चित भुगोलभित्रका बालबालिकाहरुलाई समेटेर वा निश्चित भौगोलिक क्षेत्रलाई कार्यक्षेत्र बनाएर गठन भएका बाल समूहलाई समुदायमा आधारीत बाल समूह भनिनेछ ।
- कमलामाई नगरपालिकाको सन्दर्भमा कुनै टोल, बस्ती, वडा भित्र बाल समूह गठन गर्न सकिन्छ ।
- यस्ता बाल समूहले सम्बन्धित भुगोल भित्रका सबै उमेर लिंग, जाति, आर्थिक हैसियत तथा शारिरिक अवस्थाका बालबालिकाहरुलाई समेट्ने र उनीहरुको उचित प्रतिनिधित्व तथा सहभागीता हुने सुनिश्चित गरिनुपर्नेछ ।
- यसरी बन्ने बाल समूहमा उक्त क्षेत्रभित्र बसोबास भएको बालबालिका मात्र सदस्य बन्न सक्नेछन् ।

५.२ विद्यालयमा आधारित बाल समूहहरु :

- कुनै विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकाहरुलाई समेटेर उक्त विद्यालय भित्र बाल अधिकार अनुगमन तथा प्रवर्द्धन गर्न गठन भएका बाल समूहलाई विद्यालयमा आधारित बाल समूह भनिनेछ ।
- विद्यालयमा आधारित बाल समूहहरुले सबै जातजाति, कक्षा, लिंग र शारिरिक हैसियतका बालबालिकाहरुको उचित प्रतिनिधित्व र सहभागिता सुनिश्चित गर्नुपर्दछ।
- यसरी बन्ने बाल समूहमा सदस्य बन्नका लागि सम्बन्धित बालबालिका उक्त विद्यालयमा भर्ना भइ अध्ययनरत हुनुपर्दछ ।

५.३ विषयगत बाल समूहहरु :

- विषयगत रुपमा निश्चित विषयहरु जस्तै बालिकाहरुको मात्र सवाल, जलबायु परिवर्तन, बालश्रम, एच आइ भि.एड्स जस्ता विषयहरुमा कार्य गर्न समुदायमा विशिष्ट ढंगले विषयगत बालसमूहहरु गठन गर्न सकिनेछ ।
- समुदायमा लुकेर रहेका वा समुदायमा पर्याप्त रुपमा सम्बोधन हुन नसकेका विशिष्ट विषयहरुमा आधारित रहेर गठन भएका बाल समूहलाई विषयगत बाल समूह मानिनेछ ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

- विद्यालय भित्र यस्ता बाल समूह गठन भएमा उक्त समूहलाई विद्यालय स्तरीय बाल समूहकै उपसमूह मानिनेछ ।

५.४ विशिष्टीकृत बाल समूह :

- अन्तराष्ट्रिय रुपमा नै स्थापित स्वयंसेवा अभियान तथा सँगठनहरु, नेपाल सरकारका विशिष्टकृत निकायले विशेष प्रकृतीका आफ्नो संस्थागत बाल समूह गठन गर्न सक्नेछन् । जस्तै जुनीयर रेडक्रस, स्काउट, लियो, रोटरी, आदि ।
- यिनीहरुको गठन र व्यवस्थापन विधि स्वयं यसका महासँघ, संरक्षक निकाय तथा स्थापीत मान्यता र विधानहरुबाट सञ्चालित हुनेछन् ।

५.५ बाल समूह सञ्जाल :

- नगरपालिका स्तरमा सूचीकृत भएका बाल समूहहरु एक आपसमा भेला भइ एक आपसका काम र अभियानहरुलाई साथ सहयोग गर्ने तथा एक आपसका सरोकारहरुलाई सामुहिकीकरण गर्न बाल समूह सञ्जाल गठन गरिनेछ ।
- यसरी बाल समूहसञ्जाल गठन गर्दा समुदायमा आधारित, विद्यालयमा आधारीत तथा विषयगत बाल समूहहरु सम्मिलित हुन सक्नेछन् ।

६. बाल समूह गठनका लागि सूचना, भेलाको आयोजना तथा अभिमुखिकरण :

१. समुदायमा आधारित बाल समूह गठन गर्न चाहने जो कोहिले पनि बाल समूह गठन गर्ने औचित्य र कारणहरु समेत स्पष्ट पारी न्युनतम पनि १० दिन अगावै सम्बन्धित समुदायका बालबालिका तथा अविभावकहरुलाई खुला सूचना दिनुपर्नेछ ।

२. यसरी दिइने सूचना सरल नेपाली भाषामा र आवश्यक्ता अनुसार स्थानीय समुदायको अन्य भाषाहरुमा समेत दिनुपर्नेछ ।

३. सूचना उपलब्ध गराउने विधिमा स्थानिय नगरपालिका भवन, वडा कार्यालय, नागरिक सूचना केन्द्र, सामुदायिक सहकारी तथा बचत समूहका कार्यालयहरु, उपभोक्ता समितिका कार्यालय भवन, प्रहरी चौकी, स्वास्थ्य चौकी, विद्यालय र पहुँचमा आएका बालबालिकाहरुलाई मौखिक रुपमा भेलाका लागि जानकारी दिन सकिनेछ ।

४. बाल समूह गठन गर्ने भेलामा न्युनतम पनि २५ जना बालबालिकाहरुको उपस्थिति हुन जरुरी छ ।

५. बाल समूहको गठन गर्ने भेला बालबालिकाको लागि सहज पहुँच भएको र सुरक्षित स्थानीय सार्वजनिक स्थल वा भवनहरुमा आयोजना गरिनुपर्दछ ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

६. बाल समूह गठन भेलामा निम्न विषयहरुमा अभिमुखीकरण तथा छलफल गरिनुपर्दछ : (बाल अधिकारको अवधारणा, बाल सहभागिताको अधिकार, बाल सहभागितामा नेपालका नीतिगत व्यवस्थाहरु, स्थानीय तहमा बाल समूह गठन गर्नुको कारण र योजना, बाल समूहको मुख्य उद्देश्य र कार्यक्रमहरु ।)

७. अभिमुखिकरण तथा जानकारीहरु सरल र बालबालिकाले बुझ्ने भाषमा गरिनुपर्दछ । यदि बहुसंख्यक सहभागी नेपाली भाषा बुझ्ने खालका छैनन् भने स्थानीय भाषामा अभिमुखीकरण र छलफल चलाइनुपर्नेछ ।

८. भेलामा सहभागी सबै बयस्क तथा बालबालिकाहरुको छुट्टाछुट्टै उमेर, जाताजाति र लिंग समेत जनाउने गरी उपस्थिति गराउनुपर्नेछ ।

९. विद्यालयमा आधारित बाल समूह गठन गर्दा भने विद्यालय भित्र सबै कक्षामा सूचना प्रदान गरिनुपर्दछ । भेलाको आयोजना विद्यालय परिसर भित्रै प्रधानाध्यापक, तोकिएको शिक्षक वा व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षको उपस्थितिमा गरिनुपर्नेछ ।

१०. विषयगत बाल समूह गठन गर्दा स्थानीय समुदायमा वा विद्यालय जहाँ गठन गर्ने हो त्यसै अनुरुप सूचना गर्ने र भेलाको आयोजना गरिनुपर्नेछ ।

७. नेतृत्व चयन :

१. बाल समूह गठन गर्न नियम ६ बमोजिमको भेलामा सहभागी बालबालिकाहरुको सहमति भएमा बाल समूहको नेतृत्व चयन गरिनुपर्नेछ ।

२. बाल समूहको नेतृत्व तल उल्लेखित मध्ये कुनै एक विधिबाट चयन गर्न सकिनेछ । कुन विधिबाट चयन गर्ने भन्ने निर्णय स्वयं उपस्थित बालबालिकाहरुमार्फ छलफल गरी तय गरिनुपर्नेछ :

बहुपदीय नेतृत्व : बाल समूहमा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव, सह-सचिव, कोषाध्यक्ष तथा विषयगत संयोजकहरु तय भएको नेतृत्व ।

चक्रिय नेतृत्व : बाल समूहमा निश्चित संख्यामा कार्यसमिति सदस्य बन्ने । कार्यसमितिबाट एक अध्यक्ष र सचिव तोक्ने । अर्को बैठकमा अहिलेको सचिव अध्यक्ष हुने र कार्यसमितिको कुनै सदस्य सचिव बन्ने । यही प्रकृया आगामी बैठकहरुमा दोहोरिंदै जाने ।

संयोजन समूह : बाल समूहमा निश्चित संख्यामा संयोजन समूह बन्ने । बाल समूहको कार्यक्रम र बैठक अनुसार संयोजन, अध्यक्षता र प्रतिनिधित्व गर्ने जिम्मेवारी तोक्ने ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

३. बाल समूहको कार्यसमिति संख्या ९ देखि २१ सदस्यीय सम्म बनाउन सकिनेछ ।

४. बाल समूहले आवश्यक्ता अनुसार उपसमितिहरु गठन गरी कार्यक्रमहरु गर्न सक्छन् । उपसिमितिमा ३ देखि १५ जना सम्म सदस्य बन्न सक्नेछन् ।

५. बाल समूहको नेतृत्वमा ५० प्रतिशत बालिका, ३० प्रतिशत दलित, ५ प्रतिशत अपाँगता भएका सदस्हरुका लागि सिट संख्या आरक्षित गराइनुपर्नेछ ।

६. बाल समूहको पदाधिकारीमा दलित, जनजाति र अपाँगता भएका सदस्यहरुको प्रतिनिधित्व उपलब्ध भएसम्म गराइनुपर्नेछ ।

७. बाल समूहको पदाधिकारीमा बालक र बालिकाको संख्या सकेसम्म बराबरी बनाइनुपर्नेछ ।

८. एकै बालक वा बालिका दुइ वा सो भन्दा बढी बाल समूहको नेतृत्वमा बस्न पाइनेछैन । तर बाल समूहका नेतृत्वमा रहेको सदस्य सञ्जालको नेतृत्वमा भने ब्रस्न पाउनेछ ।

९. समुदायमा आधारित बाल समूहको नेतृत्व न्यूनतम प्रत्येक २ बर्षमा परिवर्तन हुन पर्दछ भने विद्यालयमा आधारित बाल समूहको नेतृत्व परिवर्तन हरेक बर्ष हुनुपर्दछ ।

१०. एकै व्यक्ति बाल समूहको पदाधिकारीको रुपमा एक कार्यकाल भन्दा बढी समय बस्न हुँदैन तर कार्यसमितिको सदस्य भने बस्न सक्छ ।

११. सञ्जालको नेतृत्वमा १७ वर्ष सम्म उमेरका बालबालिकाहरुको प्रतिनिधित्व हुनेछ, जसबाट समितिको पदावधि सम्म बालबालिकाको उमेर १८ बर्ष ननाघेको हुनुपर्नेछ ।

१२. ५ वर्ष भन्दा कम उमेर समूहका बालबालिकालाई बाल समूहको नेतृत्वमा राखीनु हुँदैन ।

१३. बाल समूहका सदस्यहरुमाझ नेतृत्व चयनका सन्दर्भमा विवादहरु आएमा निम्न अभ्यासहरु गर्नुपर्नेछ :

- नेतृत्व गर्न चाहने सदस्यले आफुले बाल समूहलाई कसरी सकृय र बलियो बनाउने भन्ने विषयमा अर्को सदस्यप्रति नकारात्मक धारणा ब्यक्त नगरी छोटो प्रस्तुती गर्न लगाउने ।
- नेतृत्व गर्न चाहने सदस्यहरु मात्र छलफल गराइ सहमती गराउने ।
- नेतृत्वलाई चक्रिय नेतृत्व प्रणालीमा परिवर्तन गर्ने ।
- नेतृत्व गर्न चाहनेहरुमाझ विभिन्न समिति बनाई उक्त समितिको जिम्मेवारी प्रदान गर्ने ।

- माथी उल्लेखित तरिकाबाट विवाद समाधान नभएमा नेतृत्वका लागि सदस्यहरुमाफ मतदान गराउने । यसरी मतदान गराउँदा प्रचार प्रसार गर्न नपाउने ब्यबस्था गर्ने ।

८. सञ्जालहरुको गठन :-

१. बाल समूहहरु बिच आपसी समन्वय, सहकार्य बढाउने तथा सवालहरुको सामुहिकीकरण गर्ने र एक आपसबाट सिकाइका अवसर सृजना गर्न बाल समूहसञ्जालको गठन गरिनेछ ।

२. बाल समूह सञ्जाल वडा स्तर र नगर स्तरमा गठन गरिनेछ ।

३. बाल समूह सञ्जाल गठन गर्नका लागि (वडा वा नगर) तहमा बाल समूहहरुको प्रतिनिधि भेलाको आयोजना गरिनेछ ।

४. यसरी भेला आयोजना गर्दा सञ्जालले समेट्ने क्षेत्रका (समुदाय, विद्यालय तथा विषयगत) बाल समूहहरुलाई भेलाको मिति भन्दा १५ दिन अगावै सूचना प्रदान गरिनुपर्दछ । सूचनामा निम्न जानकारीहरु आवश्यक हुन्छ : भेलाको मिति, समय र स्थान, भेलामा छलफल हुने विषयहरु, भेलामा आमन्त्रण गरिएको प्रत्येक बाल समूहको प्रतिनिधि संख्या (जातजाति, लिंग समेत तय गरिएको भए) सो समेत स्पष्ट गरी, भेलामा सहभागीका लागि उपलब्ध हुने सुविधा, भेलामा सहभागीका लागि उपलब्ध नहुने सुविधा, अन्य ।

५. बाल समूहका प्रतिनिधिहरुले भेलामा सहभागी हुन निम्न कुराहरु अनिवार्य हुनेछ :

- आफ्नो बाल समूहमा छलफल गरी निर्णय गरेको हुनुपर्दछ ।
- विद्यालयबाट भेलामा सहभागी हुन तथा सञ्जालको नेतृत्वमा प्रतिस्पर्धा गर्न सहमति दिइएको हुनुपर्दछ ।
- समुदायमा आधारित बाल समूहको हकमा भेलामा सहभागी हुन तथा नेतृत्वमा प्रतिस्पर्धा गर्न अविभावकको सहमती ।

६. बाल समूहले भेलामा २ वा सो भन्दा बढी सहभागी माग भएको अवस्थामा बालक, बालिका तथा जाताजातिको समान प्रतिनिधित्व गराउनु पर्दछ ।

७. सञ्जाल भेलामा सहभागी हुने बाल समूह प्रतिनिधि उक्त सञ्जालको भौगोलिक क्षेत्रभित्र बसोवास भएको हुनुपर्दछ ।

८. सञ्जालको नेतृत्व चयन पनि भेलाको सहमतिको आधारमा नियम ८ मा ब्यवस्था भए बमोजिमको गरिनुपर्दछ ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

९. सन्जालको नेतृत्वको पुनर्गठन प्रत्येक १ बर्षमा गर्नुपर्दछ ।

९. नेतृत्व चयनमा प्रतिस्पर्धा र सहकार्यको ब्यबस्थापन :

१. बाल समूह तथा सन्जालको नेतृत्व चयनका सन्दर्भमा बालबालिकाहरुमाफ अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा हुनबाट रोक्नका लागि सकेसम्म चुनाव हुने अवस्था आउन दिनुहुँदैन ।

२. सम क्षमताका प्रतिस्पर्धिहरुलाई सहमति गराई एक आपसलाई स्वीकार्न सक्ने बनाउन पहिलो प्रयत्न गर्नुपर्नेछ ।

३. प्रतिस्पर्धी बालबालीकहरुलाई चक्रिय नेतृत्व, संयोजन समूहवा उपसमितिहरुको गठनबाट पनि विभिन्न जिम्मेवारीहरु प्रदान गरी उनीहरुको भूमिका र सकृयातालाई सहयोग गर्न सकिनेछ ।

४. बालबालिकाहरुमात्र हुने प्रतिस्पर्धामा वयस्कहरुको प्रभाव र स्वार्थ तथा चाहना र प्रभावबाट मुक्त राखिनुपर्नेछ

१०. आवद्दता तथा सूचिकरण :-

१. समुदायमा तथा विद्यालयमा गठन भएका बाल समूहहरु गठन भएको १ महिना भित्र स्थानीय तह गाँउपालिका, वा वडा कार्यालय) मा सूचिकृत हुनुपर्दछ ।

२. विद्यालयमा गठन भएका बाल समूहको आवद्दता स्वयं विद्यालयसँग र समुदायमा गठन भएका बाल समूहको आवद्दता स्थानीय तहका वडा कार्यालय, गाँउपालिकाको कार्यालयसँग रहन्छ ।

३. बाल समूह सुचिकरण हुँदा नाम, उद्देश्य, कार्यसमितिको नाम, सहजकर्ताको नाम र सम्पर्क, आवद्द निकाय खुलाइएको हुनुपर्दछ ।

४. सूचिकृत बाल समूहहरु हरेक बर्ष अद्यावधिक हुनुपर्दछ । यसरी अद्यावधिक हुँदा अद्यावधिकको निवेदन, बाल समूहको बार्षिक भेलाको उपस्थिती र विद्यमान कार्यसमितिको नामावली, सहजकर्ताको नाम र सम्पर्क र बाल समूहले अघिल्लो बर्ष सम्पन्न गरेका कार्यक्रमहरुको सूची संलग्न गर्नुपर्दछ ।

५. विद्यालयमा आधारित बाल समूहले नविकरण गर्दा सम्बन्धित विद्यालयको सिफारिसपत्र पनि आवश्यक पर्दछ ।

६. बाल समूहको नाम भेलाका सहभागी बालबालिकाहरुले आपसी सहमतीमा जुराउनेछन् । बाल समूहको नाम त्यसै क्षेत्रको अर्को बाल समूहको नामसँग मिलेमा अर्को नाम राख्नुपर्नेछ ।

७. बाल समूहको नामसँग कुनै पनि निजि वा गैससहरुले आफ्नो नाम जोड्न हुँदैन ।

८. स्थानीय निकायमा बाल समूह सूचिकरण हुनुको अर्थ स्थानीय निकायबाट आर्थिक वा अन्य श्रोत उपलब्ध हुने सुनिश्चितता मानिने छैन ।

९. बाल समूहको सूचिकरण तथा नविकरणका लागि सहजकर्ता निकाय, ब्यक्तिले अनिवार्य उपस्थित भई प्रमाणीत र सहमती गर्नुपर्नेछ ।

१०. सूचिकृत तथा नविकरण भएका बालक्लबको प्रतिवेदन स्थानीय तह जिल्ला बाल कल्याण समितिलाई बार्षिक रुपमा उपलब्ध गराउनेछ ।

११. सदस्य खारेज तथा पदपूर्ति :-

१. लगातार ३ पटक सम्म विना जानकारी बैठकमा अनुपस्थित रहेमा ।

२. बाल समूहको आचारसंहिता विपरीत काम गरेमा ।

३. १८ बर्ष उमेर पूरा भएमा ।

४. १८ वर्ष भन्दा कम उमेरमा विवाह गरेमा ।

५. बालबालिकामा संलग्न भई अदालतबाट दोषी ठहरीएमा ।

६. लामो समयका लागि क्षेत्र बाहिर गएमा ।

परिच्छेद - चार

सहजकर्ता सम्बन्धि ब्यबस्था

१२. सहजकर्ता संस्था, निकाय र ब्यक्तिहरु :-

१. बाल समूहको गठन तथा सञ्चालन वयस्क सहजकर्ता वा सहजकर्ता संस्थाको अनुपस्थितीमा मान्य हुनेछैन ।

२. प्रत्येक बाल समूहको एक वयस्क सहजकर्ता वा सहजकर्ता संस्था हुन आवश्यक हुनेछ ।

३. सहजकर्ताले बाल समूहको बैठक, योजना निर्माण, कार्यान्वयन तथा विषयगत छलफललाई सहजीकरण गर्ने, उनीहरुलाई सही र उपयुक्त उपायहरु सुल्झाउने तथा श्रोत सम्म उनीहरुको पहुँच बनाउन सहयोग गर्नुपर्नेछ ।

४. बाल समूहका गतिविधि र त्यसबाट उत्पन्न परिणामप्रति सहजकर्ता ब्यक्ति, संस्था वा निकायको पनि नैतिक जिम्मेवारी रहनेछ ।

५. सहजकर्ताको छनौट प्रकृयामा बाल समूहको सहमती अनिवार्य रहनेछ ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

६. एक सहजकर्ताले अधिकतम १० वटा बाल समूहलाई सहयोग पुर्‍याउन सक्नेछ ।

१३. वयस्क सहजकर्ताको चयन :-

१. प्रत्येक बाल समूहको वयस्क सहजकर्ता अनिवार्य हुनुपर्नेछ ।

२. वयस्क सहजकर्ता बाल समूह गठन गर्न सहयोग गर्ने संस्था वा स्थानीय निकायले नियुक्त गर्नेछ । यसरी नियुक्त सहजकर्तालाई बाल समूहले सहमती दिनुपर्नेछ ।

३. वयस्क सहजकर्ताले सहजीकरण गरेबापत बाल समूहसँग कुनै पारिश्रमिक लिन हुँदैन । तर सहयोगी संस्था वा स्थानीय निकायले निश्चित पारिश्रमिक वा प्रोत्साहन भत्ता उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

४. वयस्क सहजकर्ता न्यूनतम १२ कक्षा उत्तीर्ण तथा १९ देखि ३० बर्ष उमेर समूहको व्यक्ति हुनेछ ।

५. विद्यालयमा आधारित बाल समूहको सहजकर्ता शिक्षकहरुमध्येबाट, समुदायमा आधारित बाल समूहको सहजकर्ता स्थानीय बाल संरक्षण समिति वा बाल मैत्री स्थानीय शासन समन्वय समितिका सदस्य वा संस्थाको तर्फबाट तोक्न सकिनेछ ।

६. सहयोगी संस्था वा विद्यालयले नियुक्त गरेको अवस्थामा बाहेक वयस्क सहजकर्ता स्थानीय व्यक्ति हुनुपर्नेछ ।

७. बाल समूहको सहजकर्ता हुनका लागि निम्न योग्यता भएको व्यक्ति हुनुपर्दछ :

- बाल समूहका पूर्व सदस्य भएकालाई प्राथमिकता दिइनुपर्नेछ ।
- बाल अधिकारबारे जानकार, सचेत, संवेदनशिल तथा तालिम प्राप्त ।
- बाल मैत्री व्यबहारबारे सचेत र अभ्यस्त ।
- बालबालिकाप्रति सकारात्मक धारणा राख्ने ।
- बालबालिकाविरुद्द कुनै पनि हिंसा नगर्न प्रतिबद्द ।
- कुनै पनि राजनितिक दल वा राजनितिक सँगठनको सकृय जिम्मेवारीमा नरहेको ।
- फौज्दारी अपराधमा संलग्न नभएको ।
- स्थानीय समुदायमा बसोबास भएको ।
- बाल समूहका पुर्व सदस्य भएका व्यक्तिहरुलाई प्राथमिकता दिइनुपर्दछ ।
- मदिरा, सुर्ती, चुरोट, लागु औषधको अम्मल नभएको व्यक्ति ।

१४. वयस्क सहजकर्ताको भुमिका र सिमितता :-

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

१. स्थानीय वयस्क सहजकर्ता बाल अधिकार प्रति प्रतिबद्द, स्वयंसेवी भावनाको र माथी १३ (७) मा उल्लेख गरिएको योग्यता भएको व्यक्ति हुनुपर्दछ ।

२. वयस्क सहजकर्ताले बाल समूहमा निम्न भूमिकाहरु निर्वाह गर्नुपर्दछ :

- बाल समूहको बैठक, कार्यक्रम योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनमा सहजीकरण ।
- बाल समूहलाई स्थानीय सरोकारवाला निकायहरुसँग सम्पर्क, सम्बन्ध विस्तार गर्न सहजीकरण गर्ने ।
- बाल समूहले गर्ने कार्यक्रमहरुका लागि स्थानीय श्रोतहरु जुटाउन सहयोग गर्ने ।
- बाल समूहका सामाग्रीहरुको उपयुक्त प्रयोग भए नभएको अनुगमन गर्ने र सम्पत्तिको संरक्षण गर्ने ।
- बाल समूहका सदस्यहरुमाझ आएका विवादहरुको समाधान गर्न सहयोग गर्ने ।
- बाल समूह र स्थानीय समुदायबिच तनाव उत्पन्न भएमा त्यसको समाधानका लागि सहजीकरण गर्ने ।
- बाल समूहलाई बाल अधिकार लगायतका स्थानीय विकासका सवाल सम्बन्धि सूचना सामाग्रीहरु उपलब्ध गराउन पहल गर्ने ।
- आवश्यक्ता अनुसार बाल अधिकार, बाल सहभागिता, बाल समूह सहजीकरणका प्रशिक्षण, गोष्ठी तथा तालिमहरुमा सहभागी हुने ।
- बाल समूहका सदस्य आफ्नो समुदाय बाहिर अन्य कुनै कार्यक्रममा सहभागी हुनपरेमा वयस्क संरक्षकको भूमिका निभाउने

३. वयस्क सहजकर्ताले बाल समूहको सहजीकरण गर्दा निम्न कार्यहरु गर्न हुँदैन :

- बाल समूहको बैठक तथा छलफल आफैले सन्चालन गर्ने ।
- बाल समूहको योजना आफैले बनाउने, निर्णहरु आफैले गर्ने र सदस्यहरुलाई निर्णयमा सहमत मात्र गराउने
- बाल समूहलाई कुनै निश्चित निर्णय गर्न लगाउने वा निश्चित विषयमा आफ्नो धारणा लाद्ने ।
- बाल समूहका तर्फबाट निर्णायक तह तथा संयन्त्रहरुमा प्रतिनिधित्व गर्ने ।
- बाल समूहका सदस्यहरुलाई हप्काउने, हिसा, दुर्व्यवहार गर्ने वा धम्कि दिने ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

- बाल समूहका सदस्यहरुमाफ जात, धर्म, लिंग, उमेर, शारिरिक तथा आर्थिक हैसियत लगायत कुनै पनि आधारमा भेदभाव गर्ने ।
- बाल समूहका सम्पत्ति, बचत रकमहरु जथाभावी प्रयोग गर्ने वा व्यक्तिगत हितमा उपयोग गर्ने ।
- बाल समूहका सदस्यहरुलाई एक अर्काविरुद्द भड्काउने, कुनै निश्चित व्यक्ति, जाति, समूह, सम्प्रदाय, दल तथा सँगठनको पक्ष वा विपक्षमा उभिन तथा गतिविधि गर्न लगाउने।
- बाल समूहका सदस्यहरुलाई हिंसात्मक गतिविधि, सार्वजनिक धन जनमा क्षति पुग्ने गतिविधि तथा अलोकतान्त्रिक र घृणा फैलाउने कार्य गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- बाल समूहका सदस्यहरुको उचित सुरक्षाको सुनिश्चितता नगरी समुदायबाट बाहिर पठाउने वा कार्यक्रमहरुमा संलग्न गराउने ।

४. सहजकर्ताले नियम १४ (३)मा उल्लेख भए अनुसारको ब्यवहार तथा गतिविधि गरेको भन्ने शंका लाग्ने जो कोहीले पनि आवश्यक प्रमाण सहित सम्बन्धित स्थानीय निकाय वा सहयोगी संस्था वा विद्यालयमा उजुरी दिन सक्नेछ ।

५. सहजकर्ता विरुद्द परेको उजुरी र गुनासोको छानविन गरी दोषी पाइएमा सम्बन्धित सहजकर्तालाई नसिहत दिने, सहजकर्ताबाट हटाउने वा आगामि निश्चित अवधीसम्मका लागि सहजकर्ता बन्न नसक्ने गरी पदबाट हटाउने निर्णय नियुक्त गर्ने संस्थाले गर्न सक्नेछ।

६. उजुरीका छानविन तथा निर्णयक्रममा सम्बनिधत सहजकर्तालाई आफ्नो भनाइ र स्पष्टीकरण राख्ने अवसरबाट बंचित गरिनेछैन ।

परिच्छेद - पाँच

बाल समूहको बैठक तथा कार्यक्रम सम्बन्धि ब्यबस्था

१५. नियमित बैठक तथा छलफलका विषयहरु :

१. बाल समूहको बैठकको आयोजना विद्यालय बन्द भएको समयमा र दिनको समयमा सबै सहभागीहरुका लागि पहुँचका दृष्टिकोणले उपयुक्त स्थानमा मात्र आयोजना गरिनुपर्नेछ ।

२. बाल समूहको बैठकमा वयस्क सहजकर्ताको उपस्थिति अनिवार्य हुनुपर्नेछ ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

३. बाल समूहको बैठक अधिकतम २ घण्टाभन्दा बढी समय बस्नुहुँदैन ।

४. बाल समूहको बैठकको बैठक पुस्तिका (माइन्युट) उतार गरी राख्नुपर्नेछ ।

५. बाल समूहको बैठकमा सामान्यतया निम्न प्रस्तावहरुमा छलफल हुने सक्नेछ :

- अघिल्लो बैठकपछि भएका कार्यक्रम तथा प्रगतिहरुको समिक्षा
- बाल समूहका बारेमा सदस्य तथा अन्य बालबालिकाको र व्यक्तिहरुको धारणा
- स्थानीय बाल अधिकारको सवाल र गर्नुपर्ने गतिविधि
- आगामी कार्यक्रमको तय, जिम्मेवारी विभाजन र श्रोत संकलन

१६. कार्यक्रम योजना निर्माण :-

१. बाल समूहको बैठक तथा बार्षिक भेलाले कार्यक्रम योजना निर्माण गर्नुपर्दछ । यसरी योजना निर्माण गर्दा मासिक एउटा भन्दा धेरै गतिविधिहरु राख्नुहुँदैन ।

२. बाल समूहको कार्यक्रम योजना निर्माण गर्दा स्थानीय पर्व, मौसम, खेतीपातीको क्यालेन्डर, विद्यालयको शैक्षिक क्यालेन्डरसँग नजुध्ने गरी बनाइनुपर्नेछ ।

३. बाल समूहको कार्यक्रम मुलत निम्न विषयमा केन्द्रीत हुनुपर्दछ :

३.१: बाल अधिकारको प्रचार प्रसार : बालबालिकाले स्थानीय तहमा गीत, कविता, खेल, कथा, वक्तृत्वकला, चित्रकला, भित्ते पत्रिका, सडक नाटक, रेडियो कार्यक्रम, पत्रपत्रिकामा लेख लेखेर आदिको माध्यमबाट बाल अधिकारका बारेमा प्रचार प्रसार गर्न सक्दछन् ।

३.२ :बाल अधिकार अनुगमन : बाल समूहहरुले आफ्नो क्षेत्रका विभिन्न स्थानीय तहमा गुनासो पेटिका राखेर, साथीहरुको समूह छलफल गरेर, आफ्नो विद्यालय तथा समुदायको अनुगमन भ्रमण गरेर बाल अधिकारको अवस्था के कस्तो छ भनी अनुगमन गर्न सक्छन् । यसरी बाल समूहले पत्ता लगाएका कुराहरु विद्यालय व्यबस्थापन समिति, नगरपालिकाको कार्यालय, नगर शिक्षा समिति, बाल संरक्षण समिति वा सहयोगी संस्था समक्ष आवश्यक कार्वाहीका लागि प्रस्तुत गर्न सक्छन् ।

३.३ सेवाका लागि सम्प्रेषण र सुझाव : बाल समूहहरुले आफ्नो समुदाय तथा विद्यालयमा हिंसा, शोषण, दुर्व्यवहार तथा शिक्षा स्वास्थ्यबाट बंचित भएका बालबालिका फेला परेमा वा त्यस्ता गुनासोहरु आएमा सेवा प्रदायक संस्थाहरुसँग सम्पर्क गरी सम्बन्धित बालबालिकालाई सेवाको लागि सिफारिस गर्न सक्दछन् । उनीहरुले ती साथीहरुलाई सेवा प्रदायकहरुको सम्पर्क ठेगाना दिएर पनि सघाउन सक्छन् ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

३.४ शैक्षिक तथा व्यक्तित्व विकासका कार्यक्रमहरु : बाल समूहहरुले सदस्यहरुका लागि व्यक्तित्व विकास तथा शैक्षिक विकासका विभिन्न रचनात्मक गतिविधिहरु, खेलकुदका गतिविधिहरु, छोटो समयका विभिन्न सीप कलाका प्रशिक्षणहरु पनि चलाउन सक्छन् ।

३.५ सामुदायिक स्वयंसेवा : बाल समूहका १४ बर्ष भन्दा माथि उमेरका बालबालिकाहरुले सुरक्षित ढंगले वयस्कहरुको साथमा सामुदायिक स्वयंसेवा पनि गर्न सक्छन् । यस्तो सामुदायीक स्वयंसेवा दैनिक ६ घण्टाभन्दा बढी हुनुहुँदैन र लगातार ३ घण्टाभन्दा बढी हुन हुँदैन । सामुदायिक स्वयंसेवाका कार्यहरुमा बालबालिकाको नैतिक र भौतिक सुरक्षाको सुनिश्चितता हुनुपर्दछ । प्रचलित कानुनबमोजिम निकृष्ट वा जोखिमयुक्त बालश्रम तथा बालश्रम ठहरीने गतिविधिमा बालबालिकाले स्वयंसेवा गर्न सक्नेछैनन् ।

३.६ निर्णय प्रकृयालाई प्रभावित पार्ने : बाल समूहहरुले सामुहिक रुपमा वा प्रतिनधि मार्फत बाल अधिकारका सरोकारहरुलाई स्थानीय योजना तथा नीतिहरुले सम्बोधन गराउनका लागि बाल भेला, अन्तरक्रिया, बाल सुनुवाइ, प्रतिनिधी मण्डल भेटघाट जस्ता कार्यक्रमहरु आयोजना गर्न सक्छन् ।

१७. बाल समूहले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमहरुको सिमितता :- तल उल्लेखित ढंगले बाल समूहले कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न हुँदैन :

१. कुनै राजनितिक दल वा उसको भातृ संगठनको प्रत्यक्ष पक्षपोषण गर्ने।

२. समुदायको सार्वजनिक वा निजि सम्पत्ति तथा कसैको जिउ ज्यानमाथी क्षती पुग्ने ।

३. समुदायका निश्चित समूह, जाति वा पेशाकर्मीप्रति गलत भावना र दृष्टिकोण सम्प्रेषण गर्ने।

४. हिंसा र दुर्व्यवहार पिडित तथा प्रभावित बालबालिकाको गोपनियता भंग हुने र पहिचान खुल्ने गतिविधिहरु ।

५. सांस्कृतिक कारण बाहेक रातको समयमा र आफ्नो विद्यालय वा समुदायभन्दा बाहिर गएर गरिने गतिविधि तथा कार्यक्रमहरु । तर प्रतिस्पर्धा वा आयोजकहरुले उचित सुरक्षा प्रबन्ध गरेको अवस्थामा भने समुदाय वा विद्यालय भन्दा बाहिर गएर कार्यक्रम गर्न सकिन्छ ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

६. उचित सुरक्षाको प्रबन्ध र आवश्यक पुर्व अनुमति वेगर सहभागीहरु कसैको पनि जिउ ज्यानमा खतरा पुग्ने साहसिक खेलहरु खेलाउन ।

७. बाल समूह कोष निर्माण वा आय आर्जनका लागि बालश्रम तथा कुनै पनि ब्यापार, व्यवशायहरु ।

८. वयस्कहरुको संस्था वा समूहले जस्तो सिंगो परियोजना सञ्चालन गर्ने वा अन्य धेरै ठुला र लामो समयका गतिविधिहरु गर्न हुँदैन ।

९. सामाजिक शान्ति सुव्यवस्था तथा सुरक्षामा नकारात्मक असर पर्ने देखिएमा बाल अधिकारकर्मी, स्थानीय बाल संरक्षण समिति तथा बालमैत्री सुशासन समन्वय समितिको परामर्शमा स्थानीय निकाय वा विद्यालयलयले निश्चित गतिविधिलाई रोक लगाउन सक्नेछ ।

परिच्छेद - छ

बाल समूहको सदस्यता सम्बन्धि ब्यवस्था

१८. सदस्यता वितरण र व्यवस्थापन :-

१. बाल समूहले स्वतन्त्र रुपमा आफ्नो सदस्यता वितरण गर्न सक्छ । बाल समूहको सदस्य हुन सोही विद्यालयको विद्यार्थी वा सोही समुदायमा बसोबास भएको बालबालिका नै हुनुपर्दछ ।

२. कुनै बालबालिकाले सदस्य बन्न चाहेकोमा सामान्यतया बाल समूहले सदस्य बनाउनुपर्दछ ।

३. कुनै पनि बालबालिकालाई सदस्य बन्नका लागि दबाब दिन पाइनेछैन ।

४. सदस्य नभएकै कारण बाल समूहले आयोजना गर्ने खुला र सार्वजनिक कार्यक्रममा कुनै बालबालिकालाई सहभागी नगराउन पाइनेछैन ।

५. सदस्यहरुको अभिलेख बाल समूहले आफ्नै रजिष्टरमा राख्न सक्नेछ । यसरी अभिलेख राख्दा निम्न कुराहरु उल्लेख हुनुपर्दछ : नाम थर, ठेगाना, उमेर, लिंग, (विद्यालयमा भए कक्षा), अविभावकको नाम, सम्पर्क फोन नम्बर, फोटो (उपलब्ध भएसम्म) ।

६. श्रोत साधन भएको अवस्थामा बाल समूहले सदस्यता पत्र पनि वितरण गर्न सक्नेछ ।

७. बाल समूहका सदस्यहरुका लागि न्यूनतम सदस्यता शुल्क तोक्न सकिनेछ । तर कुनै बालबालिकाले केही कारणबस सदस्यता शुल्क तिर्न नसकेकै कारणले उसलाई सदस्य बन्नबाट रोक्न पाइनेछैन ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

८. बाल समूहका सदस्यहरुले तिर्ने सदस्यता शुल्क वा नविकरण शुल्क न्यून र स्थानीय अविभावकहरुको क्षमताले धान्न सक्ने हुनुपर्दछ ।

९. बाल समूहमा विभिन्न श्रोत बाट जम्मा हुन आएको रकमको संरक्षण विद्यालय व्यवस्थापन समिति वा स्थानीय बाल मैत्री शासन समन्वय समिति वा वयस्क सहजकर्ताले पारदर्शी ढंगले राखिदिनुपर्नेछ

१९. प्रतिनिधत्व र सहभागिताको समान अवसरको व्यवस्थापन :-

१. बाल समूहका सदस्यहरुमाफ सबैले उपयुक्त अवसरहरु प्राप्त गरुन र आफ्नो व्यक्तित्व विकास गर्ने समान अवसर प्राप्त गरुन भन्ने मान्यता बाल समूहको नेतृत्व गर्ने समूहले राख्नुर्नेछ ।

२. समान अवसर र प्रतिनिधित्वका लागि विषयगत समूहहरु बनाएर सोही अनुसार नियमित वा पालैपालो प्रतिनिधित्व र सहभागिताको अवसर दिन सकिनेछ ।

३. निरन्तर एकै व्यक्ति हुनुपर्ने वा आयोजक संस्था वा निकायले तोकेको अवस्थामा बाहेक सकेसम्म पालैपालो सबै सदस्यहरुलाई सहभागिताको अवसर दिनुपर्नेछ ।

४. बाल समूहको प्रतिनिधित्व गर्ने व्यक्तिले र कुनै कार्यक्रममा जानु अघि आफ्नो समूहका सदस्य र सहजकर्तासँग आफुले के कस्ता सवाल उठाउने भनी छलफल र परामर्श गर्नुपर्नेछ ।

५. बाल समूहका सदस्य कुनै कार्यक्रम वा बैठकमा सहभागी भएपछी आफ्नो समूहका सदस्यहरु र सहजकर्ताको बैठक राखी आफु सहभागी भएका कार्यक्रमको बारेमा जानकारी दिनुपर्नेछ । सकेसम्म एक पेजमा प्रतिवेदन लेखेर बाल समूहको फाइल वा निर्णय पुस्तिका सँगै राख्नुपर्नेछ ।

२०. सदस्यहरु माझको विवादको समाधान :- सामान्यतया बाल समूहमा उत्पन्न हुने विवादहरुलाई निम्न ढंगले समाधान गर्न सकिनेछ :

१. बाल समूहको योजना निर्माण लगायतका छलफलमा सबै सदस्यहरुलाई स्वतन्त्र र छोटो रुपमा आफ्नो बिचार राख्न लगाउनुपर्दछ ।

२. बाल समूहको बैठक बस्ने छलफल गर्ने तथा नेतृत्व चुन्ने प्रकृयाका बारेमा आचारसंहिता निर्माण गर्नुपर्दछ । नमुना आचारसंहिता अनुसुची ६.मा दिइएको छ ।

३. बाल समूहका सदस्यहरुमाफ कार्यक्रम आयोजना गर्ने सन्दर्भमा फरक प्रस्तावहरु प्राप्त भएमा, ती कार्यक्रमहरुको सूचि बनाउने र सदस्यहरुलाई आपसी छलफल गरी

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

कार्यक्रमहरुको प्राथमिकता छनौट गर्न लगाउने । कार्यक्रमको छनौट गर्दा निम्न कुराहरुको आधारमा गर्ने :

- बालबालिकाले रुचिकर मान्ने, सृजनात्मक, खेलकुद तथा बौद्दिक विकासका कार्यक्रमहरु पहिलो प्राथमिकतामा गर्ने ।
- बाल अधिकारको प्रचार प्रसार हुने, अविभावक, निर्णयकर्ताहरु तथा समुदायमाझ बालबालिकाको सरोकारहरु प्रस्तुत गरिने कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकतामा दिने ।
- बाल समूहले गर्न नहुने भनेका कार्यक्रमहरु छनौट नगर्ने ।
- बाल समूहलाई धेरै आर्थिक भार पर्ने तथा लामो समय लाग्ने कार्यक्रमहरु नगर्ने ।
- समुदाय र समुदायका अन्य संस्थाहरुसँग द्धन्द वा मनमुटाव हुन सक्ने कार्यक्रमहरु नगर्ने ।
- धेरै दिन विद्यालय शिक्षालाई असर पर्ने वा कक्षा छाडी तयारी गर्न पर्ने कार्यक्रमहरु नगर्ने ।
- अन्य बाल समूहवा संस्थाले भर्खरै गरिसकेका समान किसीमका कार्यक्रमहरु भए त्यसलाई प्राथमिकतामा पछाडी राख्ने ।

४. बाल समूहका सदस्यहरुमाझ स्थानीय सरोकारका विषयमा फरक विचार वा धारणाहरु आएमा ती धारणाहरुलाई समावेश गरी साझा धारणा बनाउनुपर्दछ । यसका लागि निम्न कार्यहरु गर्न सकिनेछ ।

- सबै सदस्यहरुले सम्बन्धित विषयमा पालैपालो आफ्ना विचारहरु छोट्करीमा राख्न दिनुपर्दछ । यसरी विचार राख्दा अरुको बिचारलाई गलत भन्ने, होच्याउने वा सिधै नकार्न हुँदैन ।
- फरक फरक धारणाहरुलाई समेटेर कुनै सदस्यले एकै धारणा प्रस्ताव गर्न लगाउने ।
- यदी नितान्त विपरित धारणाहरु अएमा बाल समूहको बैठकमा ती फरक धारणाहरुलाई र त्यसलाई समर्थन गर्ने सदस्य संख्या पनि लेख्ने । तर, बहुमत सदस्यहरुले व्यक्त गरेको धारणा अनुसार बाल समूहले गतिविधि गर्नुपर्दछ ।

५. बाल समूहका सदस्यहरुमाझ आर्थिक वा संगठन व्यवस्थापनका विषयमा विवाद भएमा :

उपेन्द्र कुमार घोर्सइल
नगर प्रमुख

- बाल समूहका सदस्यहरु माभ्क नै विवादको विषयमा छलफल गरी आपसी सहमती सृजना गर्ने ।
- बाल समूहका सदस्यहरुले उठाएको विवादको विषय र उनीहरुले दिएका तर्क तथा प्रमाणहरुको सूची बनाउने ।
- विद्यालयका प्रधानाध्यापक वा समुदायमा आधारित बाल समूहको हकमा आवद्द समितिका संयोजकले सम्बन्धि विवादको छानविन गरी निर्णय प्रदान गर्ने ।

६. बाल समूह भित्र आउने विवादको समाधान गर्ने बैठकमा वयस्क सहजकर्ता र आवद्द समिति वा निकायका प्रमुखको अनिवार्य उपस्थिति हुनुपर्दछ ।

परिच्छेद - साँत

बाल समूहको आर्थिक ब्यबस्थापन

२१. आर्थिक ब्यबस्थापन :-

१. बाल समूहको आर्थिक श्रोत निम्न हुन सक्नेछन् : सदस्यता शुल्क, सदस्यहरुको नविकरण वा मासिक शुल्क, चन्दा तथा सहयोग, संस्थाहरुबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता, विद्यालयबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता, नगरपालिकाबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता, स्थानीय समूह, निजी क्षेत्रहरुबाट प्राप्त हुने सहायता ।

२. बाल समूहले आर्थिक सहायताको निम्ति सामान्य निवेदन दिए पुग्दछ । बाल समूहका लागि ३ हजार रुपियाँ भन्दा बढीको सहयोग दिनपरेमा नगद प्रदान नगरी सोभ्कै जिन्सी वा सेवा खरिद गरी सहयोग गर्नुपर्दछ ।

३. बाल समूहले आर्थिक फछ्यौंट गर्दा उपलब्ध बिल भर्पाइ र आय व्ययको हस्तलिखित विवरण बुभ्काएर गर्न सक्नेछन् ।

४. बाल समूहलाई सोभ्कै परियोजना वा अभियान सञ्चालन गर्नका लागि सम्भ्कौता गरी रकम प्रदान गर्न पाइनेछैन ।

५. बाल समूहले आफ्नै विद्यालय वा समुदायमा आर्थिक संकलन गर्नका लागि बालमैत्री कार्यक्रमहरु आयोजना गर्न सक्नेछन् । जस्तैः देउसी भैलो, साँस्कृतिक कार्यक्रम, खेल प्रतियोगीता आदि । यस्ता कार्यक्रम आयोजन हुँदा आवद्द निकायको स्विकृती, सहजीकरण र सुपरिवेक्षण अनीवार्य रहनेछ ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

६. बाल समूहले संकलन गरेका रकम उनीहरुले आयोजना गर्ने बालमैत्री गतिविधिका निम्ति मात्र खर्च गर्नुपर्नेछ । यस्तो रकम छात्रवृत्तीका लागि, भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण, मर्मत सम्भारका लागि वा कसैलाई पीडित सहायता, आपतकालिन सहायता बापत सहयोग उपलब्ध गराउन खर्च गर्न हुँदैन ।

७. बाल समूहको बार्षिक आय व्यय विवरण सामान्य ढाँचामा उल्लेख गरी राख्नुपर्नेछ । बाल समूहले ठुलो रकमको गतिविधि गर्न परेमा सहजकर्ताले आर्थिक ब्यबस्थापन र सहजीकरणमा सहयोग गर्नुपर्नेछ । यसरी ब्यबस्थापन गर्दा आर्थिक हिसाब किताब बाल समूहबाट अनुमोदन गराउनुपर्नेछ ।

परिच्छेद - आठ

बाल समूहर अन्य निकायहरुको सम्बन्ध र सहकार्य

२२. नगरपालिका सँगको सम्बन्ध र सहकार्य :-

१. सबै बाल समूहहरु आफ्नो नगर पालिकाको कार्यालयमा सूचिकरण तथा नविकरण हुनुपर्नेछ ।

२. नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको बाल समूहको विवरण अद्यावधिक गर्ने र सम्बन्धित विवरण जिल्ला समन्वय समितीको कार्यालयमा उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

३. नगरपालिकाले आफ्नो बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा बाल समूहका गतिविधि, बाल समूह र सहजकर्ताको प्रशिक्षण तथा बाल समूह प्रतिनिधिको परामर्श कार्यक्रमहरु स्पष्ट रुपमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

४. बाल समूहले नगरपालिकासँग स्थानीय विकासमा बालबालिका सम्बन्धि योजना तथा कार्यक्रम, सुविधा र उपलब्धीहरुको बारेमा सूचना माग गर्ने, त्यस्ता जानकारीहरु प्रचार प्रसार गर्ने तथा कार्यक्रम र सुविधाहरुको बाल अनुगमन गर्नसक्नेछ ।

५. बाल समूहले नगरपालिकासँग आफ्ना कार्यक्रमहरुका लागि आर्थिक सहायता तथा प्राविधिक र सामाग्री सहयोगको माग गर्न सक्नेछ ।

६. बाल समूहले हरेक वर्ष आफुले गरेका कार्यक्रमहरुको सूचि र विवरण तोकिएको ढाँचामा नगरपालिकालाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

२३. बालबालिका सम्बन्धि स्थानीय समितिहरुसँगको सम्बन्ध र सहकार्य

१. नगरपालिकामा स्थानीय बालअधिकार समिति, वडा स्तरमा वडा बाल अधिकार समिति, बालमैत्री स्थानीय शासन समिति, स्थानीय बालमैत्री सुशासन समिति, स्थानीय मानव

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

बेचबिखन नियन्त्रण समिति, नगर शिक्षा समिति र स्थानीय विपद व्यबस्थापन तथा जोखिम न्यूनिकरण समिति, नगर स्वास्थ्य समिति र स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाइ समितिहरु बालबालिकासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने समिति हुन् ।

२. यी समितिहरुमा बाल समूह वा सञ्जालका प्रतिनिधिहरु सदस्य वा पर्यवेक्षकको रुपमा सहभागी गराइनुपर्दछ ।

३. यी समितिहरुको वार्षिक कार्यक्रम तथा कार्ययोजनामा बाल परामर्श, बालबालिकाको क्षमता विकास, बाल समूहसँग साझेदारीमा गरिने गतिविधीहरु तय गरिनुपर्दछ ।

४. यी समितिहरुले बाल परामर्श तथा विभिन्न समयमा बाल समूह तथा बालबालिकाबाट प्राप्त हुन आएका गुनासा र सुझावहरुलाई स्थानीय निकायको योजना प्रकृयामा पैरवी गर्नुपर्दछ ।

५. यी समितिहरुले बालबालिकाले सम्प्रेषण गरेका तत्काल सम्बोधन गर्नपर्ने समस्याहरुमा कार्वाही गर्न सम्बन्धित निकायहरुमार्फ समन्वय गर्ने कार्य गर्नुपर्दछ ।

६. यी समितिहरुले बाल समूहका गतिविधिहरुलाई प्रोत्साहित गर्न उत्कृष्ट बाल समूह पुरस्कार तथा सम्मानका कार्यक्रमहरु गर्न सक्छन् ।

२४. विद्यालय व्यबस्थापन समिति :-

१. विद्यालयमा रहेका बाल समूहहरु विद्यालय व्यवस्थापन समितिसँग आवद्द हुनुपर्दछ ।

२. विद्यालयको वार्षिक कार्यक्रम, बजेट तथा कार्ययोजनामा बालबालिकासँग परामर्श, बाल समूहका गतिविधिलाई सहयोगका कार्यक्रमहरु उल्लेख गरिनुपर्दछ ।

३. विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा बाल समूहका प्रतिनिधिलाई पर्यवेक्षकको रुपमा सहभागी गराइनुपर्दछ र बैठकहरुमा बालबालिकाका सरोकारहरु प्रस्तुत गर्न लगाउनुपर्दछ ।

४. विद्यालय व्यबसथापन समितिको बैठकमा छलफल हुने संवेदनशिल र विवाद सृजना हुन सक्ने विषयहरु जस्तै : शिक्षक नियुक्ती र कार्वाही, निर्माण ठेक्का पट्टा तथा अनियमतिताका विवादहरुको छलफलमा बालबालिकालाई प्रत्यक्ष र निर्णायक सहभागी बनाइनु हुँदैन ।

५. विद्यालयमा रहने शिक्षकको व्यबहारिक सिप तथा शैलि, निर्माण गरिने भौतिक संरचनाका स्वरुप र गुणस्तरका विषयहरुमा भने बाल समूहका सदस्य र सकेसम्म धेरै बालवालिकाको सुझाव संकलन गरिनुपर्दछ ।

२५. अन्य संघ संस्था तथा तथा सेवा प्रदायक निकायहरु :-

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

१. नगरपालिकामा क्रियाशिल विभिन्न संघ संस्था तथा सेवा प्रदायक निकायहरुले बालबालिकाका प्रत्यक्ष प्रभावित हुने वा उनीहरु लक्षित कार्यक्रम, निर्णय तथा योजना प्रकृयामा बाल समूहका प्रतिनिधिहरुसँग परामर्श गर्नुपर्दछ ।

२. संस्था तथा सेवा प्रदायक निकायहरुले बालबालिकाको लागि नि शुल्क उपलब्ध सेवा सुविधा तथा कार्यक्रमहरुको बारेमा प्रचार प्रसार गर्न, सेवाका लागि सम्प्रेषण गर्न तथा सेवा, सुविधा तथा कार्यक्रमहरुको प्रभावकारिताको अनुगमन गर्न बाल समूहसँग सहकार्य गर्न सक्छन् ।

३. सेवा प्रदायक निकायहरुले बाल समूहका सदस्य तथा बाल समूहसँग सहकार्य र परामर्श कार्यहरु गर्दा उनीहरुको नियमित शिक्षालाई नकारात्मक प्रभाव पार्न र सकेसम्म विद्यालय समयमा असर पार्न हुँदैन ।

४. सेवा प्रदायका निकायहरुले बाल समूहका सदस्यहरुलाई अनिवार्य सहभागिताको नियम लागु गर्न हुँदैन ।

५. सेवा प्रदायका निकायहरुले बालबालिकालाई जोखिमपुर्ण हुने विवादित विषय, फौज्दारी अपराधका उजुरी लगायतका विषयमा छलफल गर्न वा उनीहरुको राय वा निश्कर्ष माग्न र त्यस्ता क्षेत्रमा काममा लगाउन हुँदैन । तर न्यायिक प्रकृयामा प्रभावित बालबालिकासँग गरिने परामर्श भने गर्न सकिन्छ ।

६. सेवा प्रदायक निकायहरुले बालबालिका सहभागी भएर गरिएका सामुदायिक कार्यबापत भत्ता वा ज्याला प्रदान गर्ने कार्य गर्न हुँदैन ।

२६. योजना तर्जुमामा बाल समूह प्रतिनिधित्वको ब्यबस्था :-

१. नगरपालिकाबाट हुने योजना निर्माण चक्रमा बाल समूहको प्रतिनिधित्व र सहभागीता अनिवार्य हुनेछ ।

२. वस्ती तथा वडा स्तरमा हुने योजना छलफलमा सहभागी हुन बाल समूहका सदस्य वा प्रतिनिधिहरुलाई निमन्त्रणा गरिनेछ । भेलामा उनीहरुको सरोकार राख्न निश्चित समय प्रदान गरिनेछ ।

३. नगरस्तर वा जिल्ला स्तरमा तोकिएको प्रकृयामा बाल भेलाको आयोजना गरी स्थानीय योजना निर्माणका लागि बालबालिकाको परामर्श गरिनुपर्नेछ ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

४. योजना निर्माण तथा बजेट विनियोजनमा बाल समूहलाई बालबालिकाको निम्ति छुट्याइएको कार्यक्रम तथा बजेटबारे छुट्टै सार्वजनिक सूचना जारी गरिनुपर्नेछ। यस्तो जानकारी सरल भाषामा उपलब्ध हुनुपर्नेछ।

परिच्छेद - नौ

बाल समूहको सम्मिलन र विघटन सम्बन्धि व्यबस्था

२७. बाल समूहको सम्मिलन :-

१. ञ चयन गर्नुपर्नेछ।

५. सम्मिलनपश्चात नयाँ कार्यसमिति गठन भएको एक महिनाभित्र सम्बन्धित स्थानीय निकायमा सम्मिलनको जानकारी दिइनुपर्दछ।

६. यसरी सम्मिलन पछि सम्मिलन भएका बाल समूहको सूचिकरण खारेज हुनेछ र नयाँ बाल समूह सुचिकृत हुनेछ।

२८. बाल समूहको विघटन :- बाल समूह निम्न अवस्थामा विघटन भएको मानिनेछ :

१. बाल समूह निरन्तर २ बर्ष सम्म अद्यावधिक नभएमा। अद्यावधिक नभएका बाल समूहलाई विघटन गर्नुअघि

३ महिनाको समय राखी अद्यावधिक गर्नका लागि सूचित गरिनेछ।

२. बाल समूहका बहुमत सदस्यहरुले बाल समूह बिघटन गर्ने निर्णय गरेमा।

३. विद्यालयले उपयुक्त कारण दर्शाइ विद्यालयमा आधारित बाल समूहबिघटन गर्न सिफारिस गरेमा।

४. आवद्द स्थानीय निकाय, संस्था वा समूहले उपयुक्त कारण देखाइए बाल समूह बिघटन गर्न सिफारिस गरेमा।

५. माथी ३ र ४ अनुसार बिघटन हुनुपुर्व सार्वजनिक सूचना र बाल समूहका सदस्यहरुसँग छलफल गरिनेछ।

६. बिघटन भएका बाल समूह स्थानीय निकायको सूचिकरणबाट स्वत खारेज हुनेछ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

७. बिघटन भएका बाल समूहका सम्पत्ति तथा दस्तावेजहरु सम्बन्धित विद्यालय वा स्थानीय निकायले जिम्मामा लिनेछ र अर्को बाल समूह गठन प्रयोजनका लागि प्रयोग गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद - दश

विविध

२९. बाल समूह भित्र दलगत राजनितिक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने :-

१. बाल समूहका सदस्यहरु तथा वयस्क सहजकर्ता कुनै पनि राजनितिक दल वा दलका भातृ सँगठनको नेतृत्वमा नरहेको व्यक्ति हुनुपर्दछ ।

२. बाल समूहले विभिन्न राजनितिक दलहरुसँग बाल अधिकार प्रवर्द्धन र संरक्षणका विषयमा खुला अन्तर्क्रिया तथा छलफल आयोजना गर्न सक्छन् ।

३. बाल समूहले कुनै एक राजनितिक दल वा समूहसँग मात्र संयुक्त कार्यक्रमहरु आयोजना गर्न हुँदैन ।

४. बाल समूहले सार्वजनिक पदमा निर्वाचित वा नियुक्त राजनितिक ब्यक्ती बाहेक अन्य राजनितिक दलका प्रतिनिधि वा व्यक्तिलाई कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि, अतिथि वा श्रोत व्यक्ती बनाउन हुँदैन ।

५. बाल समूहले कुनै एक राजनितिक दलको मात्र पक्ष वा विपक्षमा हुने गरी कार्यक्रम तथा गतिविधिहरु सन्चालन गर्न हुँदैन ।

६. बाल समूहले राजनितिक दल वा भातृ सँगठनका बारेमा विशेष जानकारी दिन वा उसको सदस्य बन्न प्रेरित गर्न कार्यक्रम तथा गतिविधिहरु गर्न हुँदैन ।

३०. बाल समूह भित्र सदभाव, सद्व्यबहार र सुरक्षीत अभ्यास प्रवर्द्धन गर्ने :-

१. बाल समूहले आफ्नो सँगठन निर्माण, व्यबस्थापन तथा कार्य प्रकृयाका सम्बन्धमा आचारसंहिता निर्माण गर्नुपर्दछ ।

२. बाल समूह तथा यसका सदस्यहरुले सामाजिक कुरीति, भेदभावको अभ्यास र गलत प्रचलनहरुका पक्षमा नबोल्न र त्यस्ता अभ्यासहरु नगर्न सदस्यहरुलाई प्रशिक्षित गरिनुपर्दछ ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

३. बाल समूहका सदस्यहरुलाई सबै धर्म, जाति र समुदायबिच सम्मान गर्न, उनीहरुको असल संस्कृती र अभ्यासहरुका बारेमा बुझ्न विभिन्न समयमा विविध साँस्कृतिक कार्यक्रमहरु आयोजना गर्न सकिन्छ ।

४. बाल समूहको नेतृत्वमा समुदाय वा विद्यालयमा रहेका विभिन्न समुदायको प्रतिनिधित्व हुन सक्ने व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।

५. बाल समूहको बैठकमा संस्कृति छलफलका प्रस्ताव नै बनाएर नियमित रुपमा सदस्यहरुले पालैपालो आफ्नो धर्म, संस्कृतीका बारेमा र असल कुराहरुका बारेमा प्रस्तुति र छलफल गर्ने नियम बनाउन पनि सकिन्छ ।

३१. बाल समूहका गतिविधिबारे साझा सुनुवाइको व्यवस्था गर्ने :-

१. कुनै पनि बाल समूह गठन गरिनु अघि उक्त समुदाय तथा विद्यालयमा बाल समूहको आवश्यक्ता, अवसर र सम्भावनाहरुबारे अविभावक अनुशिक्षण आयोजना गरिनुपर्दछ ।

२. बाल समूहले आयोजना गर्ने सबै गतिविधिहरुलाई बालबालिका तथा समुदायले रुचिकर नमान्न पनि सक्छन् । त्यसैले बाल समूहको गतिविधिहरुको बारेमा गुनासो र प्रतिक्रिया दिने व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।

३. बाल समूहका गतिविधीहरुका बारेमा प्रतिक्रिया दिन वा गुनासो व्यक्त गर्न विद्यालयमा, नगरपालिकाको वडा कार्यालय भवनमा, नागरिक सूचना केन्द्रहरुमा सुझाव पेटिकाको स्थापना र सन्चालन गरिनुपर्दछ ।

४. यस्तो सुझाव पेटिका मासिक रुपमा खोल्ने र प्राप्त सुझावहरुलाई लिखित रुपमा उल्लेख गरी रजिष्टीमा अभिलेखिकरण गर्नुपर्दछ ।

५. आएका सुझावहरुलाई सहजकर्ता र बाल समूहका प्रतिनिधिहरु बसी उक्त सुझावका आधारमा बाल समूहका गतिविधिहरुमा सुधार गरिनुपर्दछ ।

६. सुझाव वा गुनासाको मात्रै आधारमा बाल समूह विघटन गर्ने वा बाल समूहका गतिविधिहरुलाई निषेध गर्ने वा रोक्ने कार्य गर्न हुँदैन ।

७. विद्यालयमा आधारित बाल समूहका गतिविधिहरुका बारेमा समुदाय तथा अविभावकहरुले विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष वा प्रधानाध्यापकलाई प्रत्यक्ष भेटेर पनि सुझाव दिन सक्दछन् ।

३२. बाल समूहका क्रियाकलापलाई एकरुपता :-

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

(१) स्थानीय तहले सवै वाल समूह तथा सञ्जालका क्रियाकलापलाई एकरुपता दिन अनुसूचि १, २, ३, ४ र ५ अनुसारको निर्दिष्ट फारम तथा ढाँचा प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछ ।

३३. बाधा अडकाउ सम्बन्धमा : यस कार्यविधि मा उल्लेखित वुदाहरुमा कुनै स्पष्टता नभएमा वा शंसोधन गर्नु परेमा कार्यपालिका समक्ष अधिकार रहने छ ।

उपेन्द्र कुमार पोखरेल
नगर प्रमुख

अनुसुची १

बाल समूहको नियम ढाँचा

क) बाल समूहको परिचय :-

नाम :

ठेगाना :

सूचिकरण नम्बर :

ख) बाल समूहको उद्देश्य र विषयहरु :-

१.

२.

३.

४.

ग) बाल समूहको सँगठन :-

१. सदस्य बन्ने तरिका

२. नेतृत्व चुन्ने तरिका

३. विघटन हुने

४. सदस्य बन्न नपाउने व्यक्तिहरु

५. नेतृत्वमा चुनिन नपाउने व्यक्तिहरु

घ) बाल समूहका सदस्यले पालन गर्नुपर्ने नियमहरु :-

१. सदस्य भइसकेपछी पालन गर्ने नियमहरु

२. नेतृत्वमा निर्वाचित भए पछी पालन गर्ने नियमहरु

३. बैठकमा पालन गर्ने नियमहरु

४. अन्य बाल समूहका सदस्य, बालबालिका तथा निकायसँग ब्यबहार गर्ने नियमहरु

ङ) बाल समूहको आर्थिक श्रोत :-

१. सदस्यता शुल्क

२. नविकरण शुल्क

३. अन्य सहायता र श्रोतहरु

४. पैसाा जम्मा गरी राख्ने ठाउँ

५. आम्दानी र खर्च विवरण कसले राख्ने